

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10858933>

КАСБИЙ ФАНЛАРНИ ЎҚИТИШДА ИЛГОР ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИ ҚЎЛЛАШНИНГ АҲАМИЯТИ ВА ЗАРУРАТИ

Казоқов Р.Т., Бобомуродов А.Э., Хасанов Д.Х., Султанбоева Н.Ф.,
ЎзДЖТСУ., Чирчиқ.

АННОТАЦИЯ

Мақолада касбий фанларни ўқитишда илгор педагогик технологияларни қўллашнинг олий таълим тизимида қўллашнинг аҳамияти ва ҳар бир талабани кундалик қизгин ақлий меҳнатга, ижодий ва мустақил фикр юритишга ўргатиш, шахс сифатида онгли мустақилликни тарбиялаш, таълим олишда масъулият ҳиссини шакллантиришни кўзда тутилган.

Таянч сўзлар: таълим технологияси, таълимни оптималлаштириш, эркин суҳбат, мунозара, ақлий ҳужум, умумий педагогик даража, хусусий методик даража, локаль (модуль) даража.

ВАЖНОСТЬ И НЕОБХОДИМОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПЕРЕДОВЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ ПРИ ПРЕПОДАВАНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ПРЕДМЕТОВ

АННОТАЦИЯ

В статье рассматривается важность использования передовых педагогических технологий в системе высшего образования при преподавании профессиональных предметов и приучении каждого студента к ежедневному интенсивному умственному труду, творческому и самостоятельному мышлению, воспитанию сознательной самостоятельности как личности, формированию чувства ответственности в образовании.

Ключевые слова: образовательная технология, образовательная оптимизация, свободная беседа, дискуссия, мозговой штурм, общепедагогический уровень, специальный методический уровень, локальный (модульный)

THE IMPORTANCE AND NECESSITY OF USING ADVANCED PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN TEACHING PROFESSIONAL SUBJECTS

ABSTRACT

The article considers the importance of using advanced pedagogical technologies in the higher education system in the teaching of professional subjects and teaching every student to daily intensive mental work, creative and independent thinking, educating conscious independence as a person, and forming a sense of responsibility in education.

Key words: *educational technology, educational optimization, free conversation, discussion, brainstorming, general pedagogical level, special methodical level, local (modular) level.*

Кириш. Президентимиз И.А.Каримов алоҳида таъкидлаганларидек, «Биз мамлакатимизнинг истиқболи ёш авлодимиз қандай тарбия топишига, қандай маънавий фазилатлар эгаси бўлиб вояга етишига, фарзандларимизнинг ҳаётда нечоғли фаол муносабатда бўлишига, қандай олий мақсадларга хизмат қилишига боғлиқ эканини ҳамisha ёдда тутишимиз керак». Шу сабабли ҳам биринчи навбатда таълим мазмуни ва унинг таркибини кенгайтириш ва чуқурлаштириш, хусусан, бу мазмунга нафақат билим, кўникма ва малака, балки умуминсоний маданиятни ташкил қилувчи – ижодий фаолият тажрибаси, теварак-атрофга муносабатларни ҳам киритиш ғояси кун тартибига кўндаланг қилиб қўйилди. Таълим мазмуни, унинг компонентлари, таркиби, вазифалари ҳақида сўз кетганда далиллар билан қонуниятлар, яққоллик билан мавҳумлик, билимлар билан ҳақиқатни мустақил билиш методлари ўртасидаги мақбул келадиган муносабатларни аниқлаш зарур.

Ижтимоий йўналтирилган бозор иқтисодиётига жадал суръатлар билан кириб бориш жараёни республикамиз аҳолиси учун таълим даражасини оширувчи омиллардан бири бўлиб ҳисобланади. Бу биринчи навбатда бозор муносабатларининг ривожланишига боғлиқ бўлиб, у жараён билим даражасига, иқтисодиёт ва экология, компьютер техникаси ва ахборот технологиялар устувор бўлган ва халқ хўжалигининг ривожланган тармоқларига, таълим тизимининг такомиллашуви ва кадрлар тайёрлашга боғлиқ бўлади.

Адабиётлар таҳлили ва методология. Олий таълим тизимида фаолият кўрсатаётган ўқитувчи замонавий педагогик технологиялар, таълим-тарбия жараёнини фаоллаштириш усуллари ва ўқитиладиган фанлар бўйича сифатли билим, кўникма ва малакаларни ҳосил қилишни таъминловчи педагогик усулларни қўллай билиши лозим. У замонавий педагогик технологияларнинг моҳияти, мақсади ва вазифаларини ўрганиб чиқиб, улар ҳақида илмий асосланган маълумотлар, амалий йўлланмалар ишлаб чиқиши, илғор педагогик ва ахборот технологияларини ўзлаштирганидан сўнг, уни таълим тизимига жорий эта олиши керак. Бугунги кунда ижтимоий-иқтисодий ислохотлар жараёни, жамиятнинг тез ўзгариб бораётган турмуш шароити, таълим тизимига таъсирчанлик ва тезкорлик хоссаларининг берилишини, яъни ижтимоий ва иқтисодий тараққиёт талабларига жавоб бериш, шахс қобилияти ва истеъдодини ҳисобга олиш имконият ва шарт-шароитларини яратишни тақозо этади. Ўқув-тарбия дастурларининг таъсирчанлиги ва тезкорлигини таъминлаш таълим жараёнини дифференциациялаш муаммоси билан узвий боғлиқ. Ҳозирги шароитда, сўзда эмас, ишда узлуксиз таълим тизимига таълимни дифференциациялаш принцип ва механизмларини жорий этиш керак.

Таълимни дифференциациялаш замонавий таълим тизимининг асосий хусусиятларидан биридир. У ўқувчи-талабаларнинг шахсий эҳтиёжлари, лаёқати, имкониятлари, қизиқишлари, касб танлашидан келиб чиққан ҳолда турли кўринишда билим олиш имкониятини беради.

Ўқув-тарбия жараёнида қатнашувчи барча субъектларнинг ўзаро самарали таъсирини таъминловчи механизмлар ва шарт-шароитларни юзага келтириш зарур. Умуман олганда, ушбу тизимнинг барча таркибий қисмлари – оила, узлуксиз таълим, маҳалла, жамоат бирлашмалари, жамғармалар мавжуд. Бироқ, биринчидан, уларнинг ўз ичидаги самарадорлик фаолиятини кўтариш, иккинчидан, самарали таъсирчанлик, яъни узвийлиги, бир-бирига чамбарчас боғлиқлигидан келиб чиқиб уларнинг фаолиятини такомиллаштириш лозим.

Таълим муассасаларининг фаолиятини ижтимоий институтлар сифатида тубдан қайта кўриб чиқиш зарур. Бунда, мактаб, лицей, коллеж, институтларни нафақат илм-фан маскани, балки ҳақиқий маданий-маърифий марказларга айлантириш керак. Улар маҳалла, оила, жамоат бирлашмалари билан яқиндан алоқада бўлишлари шарт. Ушбу масканларда ижод қилиш руҳи, ижтимоий фаоллик, шахсий иштирок, ўзаро ҳамкорлик муҳитининг яратилиши, бир тарафдан, мустақил фикр юритувчи шахсни тарбиялашга, иккинчи тарафдан, янги ижтимоий муҳит, тафаккурнинг шаклланишига олиб келади.

Натижалар. Олий таълим муассасаларидаги ўқув-тарбия жараёнида модулли таълим технологияси, ҳамкорликда ўқитиш технологияси, дидактик ўйин технологиялари, муаммоли таълим технологияларидан фойдаланиш йўллари ишлаб чиқилди. Талабаларда дарслик, илмий-оммабоп ва қўшимча адабиётлар билан мустақил ишлаш кўникмалари, ижодий ва мустақил фикрлашни ривожлантириш мақсадида модулли таълим технологияларидан фойдаланилади. Модулли таълим технологияларининг ўзига хос жиҳати ўрганилаётган мавзу бўйича талабаларнинг мустақил ва ижодий ишлашига имкон берадиган модулли дастур тузилади. Талабалар модул дастури ёрдамида мустақил ва ижодий ишлаб, машғулотлардан кўзланган мақсадга эришадилар.

Модул дастурлари ўрганилаётган мавзу юзасидан талабалар бажариши лозим бўлган топшириқлар, топшириқларни бажариш бўйича кўрсатмаларни ўзида мужассамлаштиради. Ишлаб чиқилган дастурлар мазмун ва моҳиятига кўра, талабаларнинг индивидуал, иккита талаба биргаликда ва кичик гуруҳларда

ҳамкорликда ишлашига мўлжалланган модул дастурларига ажратилади. Модул дастурларнинг дидактик мақсадидан келиб чиқиб, ўқув-тарбия жараёнидан ўз ўрнида фойдаланиш юқори самара беради.

Ўқув-тарбия жараёнида ҳамкорликда ўқитиш технологияси методларидан фойдаланиш ҳар бир талабани кундалик қизғин ақлий меҳнатга, ижодий ва мустақил фикр юритишга ўргатиш, шахс сифатида онгли мустақилликни тарбиялаш, талабада шахсий қадр-қиммат туйғусини вужудга келтириш, ўз кучи ва қобилиятига бўлган ишончини мустаҳкамлаш, таълим олишда масъулият ҳиссини шакллантиришни кўзда тутаяди. Ҳамкорликда ўқитиш технологияси ҳар бир талабанинг таълим олишда муваффақияти гуруҳ муваффақиятига олиб келишини англаган ҳолда мунтазам ва сидқидилдан ақлий меҳнат қилишга, берилган топшириқларни сифатли бажаришга, ўқув материални пухта ўзлаштиришга замин тайёрлайди.

Олий таълимда замонавий педагогик технологияларни ўқув жараёнига жорий этиш кўламини кенгайтириш, бу йўналишда илғор педагогик тажрибаларни татбиқ этиш, ҳар бир фан бўйича бу соҳада аниқ режаларни тузиш ва амалга ошириш; дарслик, ўқув қўлланма, дастур, маъруза матнларини тайёрлаш, илмий-методик ишларда, ўқув-тарбия жараёнига замонавий ахборот технологияларини кенг жорий этишни ривожлантириш, уларни ахборот воситалари билан таъминлаш ҳамда коммуникацион тармоқларга боғлаш энг муҳим вазифа ҳисобланади.

Бугунги кунда республикада олий таълим тизими янги ривожланиш поғонасига кўтарилди: икки босқичли таълим – бакалаврият ва магистратура фаолият кўрсата бошлади; давлат таълим стандартлари ишлаб чиқилди; талабаларнинг мустақил таълим олишини яқка тартибда амалга ошириш жорий этиляпти, таълим мазмунида фан ва ишлаб чиқариш интеграцияси ўз аксини тобора кўпроқ топмоқда; профессор-ўқитувчиларнинг касбий маҳоратини оширишга эътибор кучайтирилганлиги алоҳида таҳсинга лойиқ.

Мухокама. Таълим-тарбиявий жараёни ривожланган давлатлар тажрибалари асосида такомиллаштириш, унинг иштирокчилари – ўқитувчи ва талаба-магистр фаолиятини «субъект-субъект» имкониятлари асосида ташкил этиш зарурати бугун барча олий ўқув юртларида педагогика ва психология фанларини ўқув режасига киритиш лозимлигини исботлади. Эндиги вазифа эса, бу фанларни ўқитишга алоҳида эътибор қаратиш, педагогик фаолиятнинг сиру синоатларини тадқиқ қилиш асосида амалий хулосаларни қўлга киритишдир.

Шундай қилиб, мамлакатимизда шахс манфаати ва таълим устуворлиги эътироф этилган бир даврда педагогика фани эркин шахсни шакллантириш қонуниятлари, ёшлар шахсини ҳаётга мослаштиришнинг шакл ва методлари, мазмуни ва принципларини ўрганади. Эндиликда педагогика ўз предмети, фанлар билан алоқаси, педагогик билимлар тизими ва уларнинг мантиқий тузилмаси, назарий педагогик билимларни тарбияга, таълим амалиётига қўллаш масалаларига доир муаммоларни қайтадан янгича талқинда қўймоқда. Демак, педагогикада тадқиқотларнинг долзарблиги, бир томондан, жамият эҳтиёжи – ўқув-тарбия тизимини янада ривожлантириш билан, бошқа томондан эса, педагогик билимларнинг янгиланиш ва ривожланиш даражаси билан белгиланар экан.

Хулоса. Ҳозирги вақтда Ўзбекистонда жаҳон таълим майдонига киришга йўналтирилган янги таълим тизими қарор топди. Бу жараён билан бир вақтда педагогик ўқув-тарбия жараёнининг назарияси ва амалиётида сезиларли ўзгаришлар содир бўлмоқда. Таълимдаги ёндашувлар, таркиби ўзгармоқда ва бошқача муносабатлар, педагогик менталитетлар ўрнатилмоқда. Таълим таркиби янги процессуал маҳоратлар, ахборотлар билан ишлаш қобилиятининг ривожланиши, илмий муаммо ва бозор амалиётининг ижодий ечимининг таълим дастурларини индивидуаллаштиришга қаратилиши билан бойитилмоқда. Ахборотнинг анъанавий усуллари-оғзаки ва ёзма нутқ, телефон ва глобал масштабда телекоммуникацияларни ишлатиш билан алмаштирилмоқда. Педагогик жараённинг муҳим таркиби бўлиб, талаба билан ўқитувчининг шахсга

йўналтирилган ўзаро муносабатлари ҳисобланади. Ижтимоий билимга тенг бўлган педагогик технологияларнинг ташкил топишида фаннинг роли ортиб бормоқда.

Педагогик таълим технологияларнинг психологик-педагогик нуқтаи назардан такомиллашувининг асосий йўналишлари қуйидагилар билан ифодаланади:

1) Ёдлашдан эслаб қолиш функциясига ўтиш, яъни ўзлаштирилганини ишлатиш имконини берувчи ақлий ривожланиш жараёнига ўтиш.

2) Билимнинг ассоциатив статистик моделидан ақлий щаракатнинг динамик таркибий тизимларига ўтиш.

3) Ўртача талабага йўналтирилганликдан ўқитишнинг дифференциалланган ва индивидуаллаштирилган дастурларига ўтиш.

4) Талабанинг ташқи мотивациясидан ички маънавий иродали тартибга солинишга ўтиш.

Шу нуқтаи назардан келиб чиққн ҳолда ушбу бобда мавзу бўйича қатор маълумотлар келтирилган ва энг асосийси талабаларга тушунарли тарзда баён этилган.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Baltayeva I. T. et al. USE OF VIRTUAL LABORATORIES TO CONDUCT FOOTBALL TRAINING //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 2. – С. 709-718.

2. Baltayeva I. T. et al. CREATING AN INFORMATION-EDUCATIONAL ENVIRONMENT USING MODERN INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 2. – С. 700-708.

3. Akmuradov M., Kazokov R., Parviyeva M. DEVELOPMENT OF SPEED ABILITIES IN YOUNG RAPIERS, DEPENDING ON INDIVIDUAL

PSYCHOLOGICAL FEATURES //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 2. – С. 988-996.

4.Чернозуб А. А. и др. Изучение режима физических нагрузок на организм занимающихся атлетизмом лиц //Проблемы качества физкультурно-оздоровительной и здоро-вьесберегающей деятельности образовательных учреждений: сборник. – 2014. – Т. 278.

5. Melziddinov R. A., Akramov B. N., Kozoqov R. T. THE RELATIONSHIP OF THE EFFICIENCY OF TECHNICAL-TACTICAL ACTIONS OF FOOTBALL PLAYERS WITH THE LEVEL OF PHYSICAL PREPARATION //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 2. – С. 1153-165.

6.Melziddinov R. A., Akramov B. N., Kozoqov R. T. THE STYLE OF ORGANIZING TECHNICAL-TACTICAL TRAINING OF YOUNG PLAYERS //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 2. – С. 1166-1176.

7.Казоқов Р. Т., Балтаева И. Т. Б. А. Т. ФУТБОЛ МАШҒУЛОТЛАРИНИ ЎТҚАЗИШ УЧУН ВИРТУАЛ ЛАБАРАТОРИЯЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ. – 2024.

8. Kozoqov R. T. et al. Pedagogical tools, sports training, body recovery of short-distance runners //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 2. – С. 1332-1341.

9. Jo‘rayev N. B. et al. ALLERGY AND EXERCISE AND SPORTS //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 2. – С. 1322-1331.

10. Umarov D. X. et al. USE OF MODERN INFORMATION TECHNOLOGIES IN IMPROVING PHYSICAL FITNESS OF FOOTBALL PLAYERS //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 2. – С. 1313-1321.

11.Адашева М. У., Казаков Р. Т., Жуманова С. Ф. ИНТЕРНЕТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ

12.Казоқов, Р., & Kozoqov, R. (2023). JISMONIY TARBIYA DARSLARINI KEYS-STADI TEXNOLOGIYASI ASOSIDA PEDAGOGIK MAHORATINI

SHAKLLANTIRISH YUZASIDAN TAJRIBA-SINOV ISHLARINING
NATIJA LARI.

13.Казоқов Р. Т. ФУТБОЛЧИЛАРНИНГ ТЕХНИК-ТАКТИК
ҲАРАКАТЛАРИ САМАРАДОРЛИГИНИНГЖИСМОНИЙ
ТАЙЁРЛАНГАНЛИК ДАРАЖАСИ БИЛАН БОҒЛИҚЛИГИ. – 2024.

14.Казоқов Р. Т. ЁШ ФУТБОЛЧИЛАРНИНГ ТЕХНИК-ТАКТИК
ТАЙЁРГАРЛИГИНИ ТАШКИЛ ҚИЛИШ УСЛУБИ. – 2024.

15.O‘ZBEKISTON D. J. T. V. A., UNIVERSITETI S. FUTBOL
KONFEDERATSLARI TARIXI.

16.ЖАҲОНГИРОВ Б. Б. НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКИЕ СВЯЗИ
УЗБЕКИСТАНА С ЗАРУБЕЖНЫМИ СТРАНАМИ //БЮЛЛЕТЕНЬ НАУКИ И
ПРАКТИКИ. – 2020. – Т. 6. – №. 8. – С. 284-288.

17.ЖАҲОНГИРОВ Б. Б. ЎЗБЕКИСТОННИНГ ХОРИЖИЙ ДАВЛАТЛАР
БИЛАН ИЛМИЙ–ТЕХНИКАВИЙ ҲАМКОРЛИГИ (ИЛМИЙ-ТАДҚИҚОТ
ИНСТИТУТЛАРИ МИСОЛИДА) //ORIENTAL RENAISSANCE: INNOVATIVE,
EDUCATIONAL, NATURAL AND SOCIAL SCIENCES. – 2022. – Т. 2. – №. 5-2.
– С. 823-829.

18.Yuldasheva K. A. et al. EFFECTIVENESS OF USE OF MODERN
TECHNOLOGIES AND CHARACTERISTICS OF SELF-DEVELOPMENT IN
PREPARING FUTURE SPECIALISTS FOR INNOVATIVE ACTIVITY IN THE
EDUCATIONAL PROCESS //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 2.
– С. 147-156.

19.Xodjiyev R. M. et al. CLASSIFICATION AND INTERPRETATION OF
WRESTLING TERMS //Modern Science and Research. – 2024. – Т. 3. – №. 2. – С.
157-165.

20.Djalilova S., Kazoqov R. ENHANCING ENGLISH LANGUAGE
LEARNING THROUGH PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES //Modern Science and
Research. – 2024. – Т. 3. – №. 2. – С. 130-140.